

DOI 10.47315/archives2021.327.065

УДК 930.253:[929:796(477)]

Оксана Ємчук

кандидатка історичних наук,
старша наукова співробітниця відділу археографії,
Інститут архівознавства
Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського НАН України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5096-7231>

Аліна Ййслуу

головна спеціалістка відділу
формування НАФ та діловодства,
Державний архів м. Києва
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3967-1509>

АРХІВНІ ДЖЕРЕЛА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ БІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО СПОРТУ

Анотація. Метою статті є розкриття теми архівних джерел та інформаційних ресурсів біографічних досліджень з історії українського спорту. порушено питання недостатнього використання архівних джерел, зокрема кадрових документів спортивних установ. Акцентовано увагу на необхідності забезпечення збереженості документів спортивної галузі на сучасному етапі. Наведено приклади корисних електронних ресурсів та фахових публікацій про видатних спортсменів. Приділено увагу зарубіжному досвіду створення спортивних архівів та підготовки фахівців у цій сфері. **Методика дослідження** ґрунтується на загальнонаукових методах узагальнення, аналізу і синтезу, системному підході, історико-порівняльному та бібліографічно-описовому методах, які допомагають визначити коло джерел спортивної біографістики та порівняти їх між собою. **Наукова новизна.** У статті вперше піднімаються питання, пов'язані з проблемами використання архівних документів та медійних публікацій як джерельної бази до біографічних досліджень з історії українського спорту з перспективи їх інформативності та об'єктивності. **Висновки.** Електронні ресурси та медіа є доволі інформативними джерелами для вивчення біографій спортсменів. Однак їх суб'єктивність та емоційна забарвленість часто викликає недовіру, а тому факти, викладені в таких джерелах, потребують ретельної перевірки на достовірність. Саме тому архівні документи, офіційні профільні сайти та фахові публікації мають джерелознавчу цінність. **Перспективи подальших студіювань.** В українському науковому просторі тема залучення нових типів джерел для вивчення біографій спортсменів практично не досліджена. Існує обмежена кількість фахових біографічних досліджень про відомих українських спортсменів, більшість імен із часом може піти в небуття,

тому систематизація інформації про них, її збереження та поширення є вкрай важливим завданням для дослідників історії українського спорту.

Ключові слова: архівні джерела; електронний простір; нові медіа; біографії видатних спортсменів.

Україна – це держава з добре розвинутими спортивними традиціями, а такі сучасні українські спортсмени як Андрій Шевченко, Сергій Бубка, Яна Клочкова, Руслан Пономарьов, Віталій та Володимир Клички стали одними з найвідоміших у світі. За часи незалежності в Україні постійно зростає інтерес суспільства до досягнень українців у різних спортивних змаганнях і Олімпійських іграх та життєписів відомих спортсменів.

У межах цієї публікації ми звернемося до проблеми пошуку архівних джерел біографічних досліджень з історії українського спорту, різних інформаційних ресурсів, до окремих рис нових медіа про зірок українського спорту, назвемо приклади змістовних публікацій, приділимо увагу зарубіжному та вітчизняному досвіду підготовки фахівців у цій сфері, а також перспективам використання архівних джерел інформації. Одразу зазначимо, що стаття є оглядовою та зачіпає багато проблем, що потребують окремого висвітлення.

Історія професійного спорту пов'язана зі складними історичними етапами: від появи перших фізкультурно-спортивних організацій у кінці XIX ст., нівелювання особистості в системі масової фізичної культури у перші роки радянської влади і до поступової трансформації професійного спорту в індустрію розваг на сучасному етапі, його комерціалізації, з одного боку, та політизації – з іншого, особливо в період загострення міжнародних відносин, інформаційних війн тощо.

Традиційно біографічні відомості про видатних спортсменів і тренерів увійшли до різноманітних енциклопедичних та довідкових видань, словників, довідників, ювілейних матеріалів, статистичних показників, більша частина з яких доступна в електронному просторі. Найбільш поширеним у спортивній журналістиці став художньо-публіцистичний стиль, портретний нарис про відомих спортсменів.

Водночас користувачі сучасних ЗМІ більше захоплюються емоційною складовою, тими публікаціями про популярних спортсменів, що мають компліментарний характер та створені для комерційного ринку, як наслідок – бракує неупередженої інформації. У сфері нових медіа створюється простір для інформаційного впливу на аудиторію, ведеться боротьба за увагу користувачів: поширюються різноманітні рейтинги, форуми, лайки, репости тощо. Американський професор журналістики Обернського університету Джон Карвальо (John Carvalho) у вступі до збірки «Історія спортивних медіа: культура, технології, ідентичність» зауважив, що спорт і медіа є ідеальною парою: спорт забезпечує розва-

ги, медіа надають їм транспортні засоби; спорт постачає героїв, медіа забезпечують наратив; спорт створює фанів, медіа створюють аудиторію. І спорт, і медіа є потужними силами, які в постійній симбіотичній взаємодії впливають одна на одну і в результаті – на суспільство¹.

Наші уявлення чи спогади про спорт проходять своєрідний медійний фільтр і логічно постає питання: наскільки близькими чи далекими від реальності є факти, які поширюються в цих медіа? Питання спортивних фактів і «фейків», чи т. зв. «альтернативних фактів», добре висвітлене в статті німецького дослідника Майкла Крюгера (Michael Krüger), присвяченій перспективам і проблемам візуальних джерел в історії спорту. Автор демонструє на конкретних прикладах, пов'язаних зі вживанням допінгу, як швидко медіа можуть поширити бездоказову, базовану на припущеннях, інформацію про спортсмена, якого підозрюють у вживанні стимулюючих речовин; при тому існує безліч підтверджених фактів вживання допінгу, які залишились поза медійним простором².

Саме тому проблема пошуку об'єктивних джерел біографічної інформації про видатних українських спортсменів у контексті розвитку сучасних нових медіа, цифрових, мережевих технологій і комунікацій актуальна та мало досліджена.

Сучасний спорт як прибуткова індустрія має власний маркетинг та PR-менеджмент. Без високих спортивних результатів досягти популярності, а отже й прибутку, майже неможливо, тому спортивний піар функціонує як частина такого менеджменту, що пов'язаний з інтерактивними електронними виданнями і новими формами комунікації. Добробут спортивного клубу або спортсмена ґрунтується на спонсорах, вболівальниках і ЗМІ. Спонсори зацікавлені в гарній репутації команди чи спортсмена, що дозволяє сформувати позитивний імідж компанії. Глядачі чи вболівальники бажають видовища, сенсацій, розваг. Спортивні клуби широко використовують комерційний потенціал соціальних мереж: Facebook, Twitter, YouTube, пропонують велику кількість послуг для вболівальників: онлайн-трансляції, форуми, розігрування призів через анкетування та чати для спілкування³. Зараз ми спостерігаємо різні гібридні форми ЗМІ: мобільний зв'язок із прямими ефірами зі студій, телебачення – із використанням мережі Інтернет тощо.

¹ Sports Media History: Culture, Technology, Identity: Routledge Research in Sports History / ed. by J. Carvalho. London: Routledge, 2020. P. 1.

² Krüger M. Visual Sources in the History of Sports: Potential, Problems, and Perspectives with Selected Examples of Sporting Art // Historical Social Research. 2018. Vol. 43, № 2(164). P. 73–76.

³ Гусєв А. Нові медіа як PR-інструмент у спорті // Вісник Книжкової палати. 2014. № 11. С. 50–51.

Поширення інформації на різноманітних пристроях і платформах спрощує доступ користувачів до своїх кумирів, які самі фактично формують великі спільноти шанувальників, клуби фанатів, постійно перебувають в активному діалозі з ними. Крім традиційних рубрик та фотогалерей, на спортивних сайтах збільшується кількість фото, відео, інтерв'ю, у користувачів з'являється можливість не тільки отримати інформацію про окремих осіб, а також формувати рейтинг спортсменів. Нові медіа надають можливість створювати та модифікувати зміст інформації. Професійні спортсмени світу активно користуються порадами фахівців з теорії та практики самопіару, навчаються створювати свою власну легенду, привабливий імідж⁴.

З іншого боку, вагоме значення для дослідників мають архівні джерела, особливо якщо йдеться про вивчення періоду становлення професійного спорту на українських теренах у другій половині XIX – на початку XX ст. Саме тоді разом із поширенням нових видів спорту, таких як бокс, футбол, важка та легка атлетика почали з'являтися й перші відомі імена спортсменів українського походження, які неодноразово перемагали на міжнародних змаганнях. Серед них – відомі борці Іван Піддубний, Владислав Питлясинський, важкоатлети Євген Гарнич-Гарницький, Костянтин Павленко, Федір Гриненко та ін.

Особливою патріотичною спрямованістю вирізнявся фізкультурно-спортивний рух ранніх етапів на західноукраїнських територіях, що пов'язано з піднесенням національного духу. Спортивні організації, такі як «Сокіл», «Січ», «Пласт» об'єднувала одна спільна ідея – незалежна самостійна і вільна Україна, тому фізичне та патріотичне виховання молоді в цих організаціях тісно перепліталися. Не дивно, що до складу українських військових формувань першої третини XX ст. входили вихідці саме з таких спортивних організацій. Серед найвідоміших імен варто назвати авторитетного фахівця з фізичної культури та спорту Івана Боберського; організатора та ідеолога січового руху Галичини, засновника Української радикальної партії Кирила Трильовського; ініціатора, одного із засновників першого пластового гуртка Олександра Тисовського.

Серед архівних документів, що слугують джерельною базою біографічних досліджень про відомих діячів фізичної культури і спорту ранніх етапів спортивного руху, варто виділити документи спортивних організацій і товариств, що зберігаються в центральних державних історичних архівах та архівах областей України. Різноманітні кадрові документи, звітно-планова та методична документація, наукові статті, тексти виступів, протоколи, стенограми, світлини – це завжди перспективні ресурси.

⁴ Садовник О. Персональний імідж спортсменів // Молода спортивна наука України : зб. наук. праць з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини / за заг. ред. Є. Приступи. Вип. 15. Т. 1. Львів, 2011. С. 286–288.

Наприклад, у Центральному державному історичному архіві, м. Львів відклалися документи «Українського спортивного союзу», спортивного товариства «Сокіл-Батько», «Верховної пластової команди», «Головного січового комітету гімнастичного і пожежного товариства «Січ»⁵. Документи цих організацій здебільшого охоплюють період кінця XIX – першої третини XX ст., містять важливу інформацію про події, що відбувалися в українському фізкультурно-спортивному русі, його головних діячів та призерів спортивних змагань⁶. Серед дослідників, які займалися вивченням історії українських гімнастично-спортивних товариств, варто згадати І. Андрухів⁷, О. Вацебу⁸, Б. Савчука⁹, Б. Трофим'яка¹⁰, О. Ляха-Породька¹¹.

Важливо, що деякі українські архіви займаються популяризацією інформації про розвиток фізкультурно-спортивного руху в Україні. Так, наприклад, 25 листопада 2019 р. у рамках відзначення 125-річчя українського сокілства з метою ознайомлення відвідувачів з окремими віхами його історії та провідними представниками у Центральному державному архіві зарубіжної україніки відбулася презентація мультимедійного виставкового проекту з символічною назвою «Де сила, там воля витає». Виставка наповнена публікаціями з періодичних видань «Український сокіл» (Чехія), «Тризуб» (Франція), «Наш клич» (Аргентина), а також іншими архівними документами (листітками, фотографіями, повідомленнями тощо), що зберігаються у фондах архіву та

⁵ ЦДАІЛ України (Центральний державний історичний архів України, м. Львів). Ф. 312 «Українське спортивне товариство «Сокіл-Батько», м. Львів»; Ф. 389 «Верховна пластова команда, м. Львів»; Ф. 847 «Головний січовий комітет гімнастичного і пожежного товариства «Січ», м. Львів»; Ф. 624 «Український спортивний союз»).

⁶ Детальніше про джерела до вивчення українського спорту в Галичині див: *Матулкін Б.* Джерела до вивчення українського спорту в Галичині кінця XIX ст. – 1939 р. Приклади інтерпретацій у світлі історії повсякдення // Наукові зошити історичного факультету Львівського університету. Вип. 17. 2016. С. 154–162.

⁷ *Андрухів І.* Західноукраїнські молодіжні товариства «Сокіл», «Січ», «Пласт», «Луг». Івано-Франківськ, 1992. 80 с.

⁸ *Вацеба О.* Спортивно-гімнастичний рух в Західній Україні (кінець XIX ст. – 30-ті роки XX ст.): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Вацеба Оксана Михайлівна; Український держ. ун-т фізичного виховання і спорту. Київ, 1994. 23 с.

⁹ *Савчук Б.* Український Пласт 1911–1939 рр. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1996. 268 с.

¹⁰ *Трофим'як Б. Є.* Гімнастично-спортивні організації у національно-визвольному русі Галичини (друга половина XIX ст. – перша половина XX ст.). Тернопіль: Економічна думка, 2001. 694 с.

¹¹ *Лях-Породько О.* Сокілський гімнастичний рух в Україні на межі XIX–XX століть. Київ: Науковий світ, 2011. 134 с.

містять інформацію про засновників і провідних діячів сокільського руху Василя Нагорного, Петра Франка, Василя Проходу¹². Одним із наукових консультантів цього виставкового проєкту був доцент кафедри історії та теорії олімпійського спорту Національного університету фізичного виховання і спорту України О. Лях-Породько.

Ще однією групою об'єктивних джерел з історії українського спорту можуть слугувати документи вищих навчальних закладів, зокрема особові справи студентів та викладачів, навчальні програми, адже саме з навчальних закладів розпочалося державне регулювання фізичного виховання населення, а їхні вихованці та професорський склад нерідко ставали відомими призерами спортивних змагань, тренерами та фахівцями у галузі фізичної культури і спорту. Із кінця XIX ст. при університетах почали створюватися спортивні гуртки та товариства, такі як: Спортивний гурток студентів Київського університету Св. Володимира, Студентське спортивне товариство при Імператорському Новоросійському Університеті, Спортивно-Гімнастичний гурток при Київському політехнічному інституті. Наскільки важливим був спорт у житті студентства свідчать результати опитування, проведеного у 1909 р. серед студентів Київського політехнічного інституту. Вони показали, що майже половина опитаних займалася спортом, а 7,9% входили до складу різних спортивних гуртків¹³. Випускники медичного факультету Київського університету Св. Володимири Валентин Крамаренко та Олександр Анохін стали відомими теоретиками і практиками ідей фізичного виховання та пропагували заняття фізичними вправами. У 1913 р. О. Анохін став Головою Оргкомітету Олімпіади в Києві.

Із 30-х років XX ст. почали з'являтися перші навчальні заклади, які спеціалізувалися на підготовці спортивних кадрів. Їхні документи висвітлюють широке коло питань, пов'язаних із процесами виховання та становлення спортсменів. У Державному архіві м. Києва, наприклад, зберігаються особові справи професорського-викладацького складу Київського державного інституту фізичної культури¹⁴. Нині це – Національний університет фізичного виховання і спорту України – головний вищий навчальний заклад України з підготовки фахівців із фізичного виховання та спорту. Протягом всієї історії в ньому було підготовлено 110 заслужених майстрів спорту і понад 350 майстрів спорту міжна-

¹² «Де сила, там воля» (до 125-річчя українського сокільства). URL: <https://tsdazu.archives.gov.ua/wp-content/uploads/Sokilstvo/index.html#services> (дата звернення: 22.02.2021).

¹³ Кругляк М. Спорт в житті студентства підросійської України другої половини XIX – початку XX ст. // Історична панорама. Вип. 8. 2009. С. 11–12.

¹⁴ Особові справи професорсько-викладацького складу, що мають вчені звання та наукові ступені // Держархів м. Києва (Державний архів м. Києва). Ф. Р-1400. Оп. 4. Спр. 11, 13, 19.

родного класу; тільки за період із 1952 р. до 2008 р. вихованці цього навчального закладу завоювали 270 олімпійських медалей різного гатунку.

Серед документів цього фонду відклалися особові справи заслуженого майстра спорту СРСР зі спортивної гімнастики, заслуженого тренера СРСР Івана Бражника; волейболіста, дворазового чемпіона світу, дворазового чемпіона Європи та чемпіона СРСР, заслуженого майстра спорту СРСР Михайла Піменова; заслуженого тренера СРСР зі спортивної гімнастики Євгена Ярохіна та ін., у яких зберігаються автобіографії, характеристики, особові листки тощо. Ці документи є визначальними для відтворення життєвого та професійного шляху спортсменів і тренерів, адже містять фактологічну інформацію, яка може спростувати чи підтвердити відомості про них у медійних публікаціях.

Архівні документи корисні ще й тим, що дозволяють комплексно дослідити ті процеси, які сприяли чи перешкоджали спортсменам на шляху до успіху, з'ясувати причини їхніх злетів чи падінь. Адже часто важливу роль у становленні та розвитку конкретної спортивної галузі та професійному зростанні спортсменів відіграють саме зовнішні обставини, такі як: державна політика, суспільна зацікавленість, фінансування. У цьому контексті особливо вирізняється радянський період, коли була створена нова централізована модель фізичної культури, характерними рисами якої стали комуністична ідейність, єдність державних і громадських форм фізичного виховання, колективізм, народність, доступність, масовість¹⁵. У цей час практично всі процеси, що стосувалися фізичного виховання та спорту, включно з визначенням переможців змагань, контролювалися владою. Саме тому вивчення діяльності державних органів влади, спортивних управлінь, комітетів, відділів, які відповідали за розвиток спорту на державному рівні, є особливо важливим.

Значну групу з цього питання становлять документи, сконцентровані у Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України, де зберігається унікальний фонд № 5090 «Державні органи України у справах сім'ї, молоді та спорту (об'єднаний фонд)», що налічує 8 039 од. зб. за період 1945–2012 рр. Документи цього фонду містять інформацію про проведення чемпіонатів світу, Кубку Європи, Першості України, діяльність вищих органів державної влади, державних спортивних комітетів, які формують державну політику у спортивній галузі, а також здійснюють не менш важливу справу – виділяють кошти для спортивних фондів¹⁶.

¹⁵ *Вербицький В., Бондаренко І.* Історія фізичної культури та спорту в Україні. Миколаїв: ЧДУ, 2014. С. 136.

¹⁶ ЦДАВО України (Центральний державний архів вищих органів влади та управління України). Ф. 5090 «Державні органи України у справах сім'ї, молоді та спорту (об'єднаний фонд)».

На місцевому ж рівні варто приділити увагу вивченню діяльності місцевих спортивних комітетів. Наприклад, у фонді «Міського комітету з фізичної культури та спорту виконавчого комітету Київської міської ради народних депутатів» (Ф. Р-745), що зберігається у Державному архіві м. Києва, містяться постанови, накази, рішення та розпорядження комітету з фізичної культури та спорту, документи про проведення масових спортивних заходів, підготовку та участь спортсменів у змаганнях, листування щодо стану та розвитку спортивно-масової роботи і фізичного виховання населення міста, стенограми навчально-методичних конференцій працівників фізичної культури і спорту, протоколи засідань комітету, спортивних секцій¹⁷. Вивчення цих документів допоможе проаналізувати особливості взаємодії спортсменів і тренерів із зовнішнім середовищем, вплив історичних, ідеологічних, соціальних чинників доби на особисте життя і спортивну кар'єру.

На сучасному ж етапі розвитку спортивного руху існує цілий ряд проблем, пов'язаних з архівуванням документів спортивних установ та організацій. Однією з них є їх вибірковий характер: до архівних установ потрапляють документи лише деяких спортивних установ, навчальних закладів, клубів, товариств, комітетів, федерацій тощо.

Більшість сучасних спортивних організацій не опікується питаннями забезпечення збереженості своїх документів та не розробляє відповідних архівних програм, у зв'язку з чим інформація про їхню діяльність просто втрачається. Канадський історик Террі Кук (Terry Cook) підрахував, що до архівів потрапляє лише від одного до п'яти відсотків від усіх інституційних записів, що актуально також і для України¹⁸. Це пов'язано не лише з відсутністю традиції архівування документів спортивних організацій, але й із переповненістю архівосховищ, недостатнім фінансуванням, значним збільшенням обсягів документообігу в установах. Наразі більшість спортивних організацій не внесені до списків джерел комплектування архівів, відповідно, не передають документи про свою діяльність на постійне державне зберігання. До трудових архівів потрапляє лише кадрова документація тривалого (понад 10 років) зберігання, яка після сплину строків зберігання також буде знищена, якщо вже зараз не розпочати роботу для забезпечення її збереженості. Та й самі організації, як зауважив британський дослідник Мартін Джонс (Martin Jones), у більшості сконцентровані на сучасності

¹⁷ Держархів м. Києва. Ф. Р-745 «Міський комітет з фізичної культури та спорту виконавчого комітету Київської міської ради народних депутатів».

¹⁸ Cook T. We Are What We Keep; We Keep What We Are: Archival Appraisal Past, Present and Future // Journal of the Society of Archivists. № 2. 2011. P. 174.

(«present-centered») і не усвідомлюють, наскільки цінною для майбутніх поколінь є інформація, яку вони зберігають¹⁹.

Італійська дослідниця та архівістка Христина Б'янкі (Cristina Bianchi), яка працювала з документами Олімпійського музею в Лозанні, ще 1999 р. писала: «Без архівів немає історії. Вибіркові архіви творять вибірккову історію»²⁰. У світовій практиці існують вузькоспеціальні архіви, які забезпечують збереженість документів спортивної галузі. Серед таких, зокрема, варто виділити архів Міжнародного олімпійського комітету в Лозанні – найвпливовішої спортивної організації, яка виступає гарантом розвитку світового олімпійського руху. Архівні колекції цієї організації налічують велику кількість документів загальною протяжністю понад 1,5 км, що висвітлюють еволюцію розвитку Міжнародного Олімпійського комітету та Олімпійського руху від початку створення у 1894 р. і до сьогодні²¹.

Яскравим прикладом є також Спортивний архів Фінляндії (The Sports Archive of Finland), відкритий ще в 1985 р. Його колекція містить документи фінських національних, районних і місцевих спортивних організацій, клубів та асоціацій з різних видів спорту, а також приватних колекцій спортивних діячів за період з 1850 р. Завдання архіву полягають не лише у забезпеченні збереженості наявних документів, архів також несе відповідальність за збереження документів, які створюються сьогодні. Колишній співробітник цього архіву, а нині віцепредседателем Секції зі спортивних архівів Міжнародної ради архівів Кент Шеблом (Kent Sjöblom) вважає, що успішна діяльність архіву пов'язана з загальним рівнем обізнаності громадян з архівною справою²². Від початку створення цей архів мав підтримку державних органів влади та спортивних організацій. Окрім того, одним з основних завдань архіву було навчання спортивних організацій архівній справі. Архів є частиною Спортивної музейної фундації Фінляндії (Sport Museum Foundation of Finland) та разом із Музеєм спорту і бібліотекою зберігає і постійно поповнює потужний комплекс документів, що стосуються спортивної галузі.

Однак, Спортивний архів Фінляндії є радше винятком, адже у більшості випадків архівні документи спортивної галузі входять до складу окремих фондів чи колекцій документів у межах національних чи міс-

¹⁹ *Johnes M.* Archives and historians of sport // *International Journal of the History of Sport*. Vol. 32. Issue 15. 2015. P. 1788.

²⁰ *Bianchi C.* Sports History? Sports Archives! // *Journal of Olympic History*. №. 1. 1999. P. 51.

²¹ International Olympic Committee. URL: <https://www.olympic.org/> (дата звернення: 25.02.2021).

²² *Sjöblom K.* Taking care of Sports Archives – Whose Responsibility? // *Canadian Journal of History of Sport*. Vol. XXIV, № 2. December 1993. P. 91–93.

цевих архівних установ, стають частиною приватних колекцій, зберігаються у музейних чи бібліотечних фондах. Саме тому для збереження інформації про спортивну галузь та відомих спортсменів Х. Б'янкі пропонує налагоджувати роботу архівних секторів спортивних організацій, розробляти архівні програми, створити мережу спортивних архівосховищ, а головне – обмінюватися інформацією²³.

Із цією метою у серпні 2004 р. Генеральна асамблея Міжнародної ради архівів вирішила заснувати секцію зі спортивних архівів (Section on Sport Archives (SPO), метою якої є підвищення обізнаності про важливість та актуальність спортивних архівів, інформування державних органів влади та громадськості про необхідність збереження архівів, що належать всім особам, державним і приватним установам, асоціаціям та іншим організаціям, пов'язаним зі світом спорту²⁴. Для досягнення цієї мети SPO активно працює, щоб зібрати членів з усього світу, співпрацює з Європейським комітетом з історії спорту (CESH) з метою інформування Європейського Союзу щодо важливості захисту спортивних архівів. Секція займається створенням та розробленням каталога архівів, пов'язаних зі спортом, який забезпечить доступ до фондів спортивних архівів та окремих колекцій по всьому світі. Наразі до секції входить 21 член із різних країн Європи, Азії, Африки, Північної Америки. Україна ж до цієї ініціативи поки не долучилася.

Подібну роботу, але вже на державному рівні, проводять окремі зарубіжні національні архіви, бібліотеки та музеї. Наприклад, Національний архів праці (Archives Nationales du Monde du Travail) розташований у м. Рубе (Франція) зберігає велику кількість приватних колекцій, що належать Французькій Олімпійській академії, спортивним клубам, асоціаціям та федераціям, окремим спортсменам і спортивним журналістам. Описи до цих фондів доступні на офіційному сайті архіву²⁵.

В Україні на загальнодержавному рівні системну роботу з поповнення архіву профільними документами спортивних організацій проводить Центральний державний архів громадських об'єднань України, який у 2017 р. започаткував співпрацю з Міністерством молоді та спорту України та співпрацює зі спортивними організаціями в сфері архівної справи та діловодства, проводить експертизу цінності їхніх документів та виставкову роботу, надає науково-методичну допомогу, контролює роботу архівних підрозділів і служб діловодства цих установ. У цьому архіві проаналізовано та систематизовано різні види документа-

²³ *Bianchi C.* Зазнач. твір.

²⁴ Section on Sports Archives – SPO. URL: <https://www.ica.org/en/about-section-sports-archives-spo> (дата звернення: 15.02.2021)

²⁵ Archives Nationales du Monde du Travail. URL: <http://www.archivesnationales.culture.gouv.fr/camt/> (дата звернення: 15.02.2021).

ції спортивних установ, зокрема важливої для біографічних досліджень²⁶.

Документи деяких спортивних установ, що підпорядковані Міністерству молоді і спорту України, зберігаються в архіві міністерства. Однак доступу до цих документів дослідники не мають, отримати інформацію можна лише шляхом написання відповідного звернення на адресу міністерства. Більшість же сучасних приватних спортивних товариств та клубів, навіть найвідоміших, практично не передають свої документи на постійне державне зберігання до архівів, інформацію про їхню діяльність можна почерпнути лише з офіційного сайту чи преси.

На жаль, не всі відомі спортсмени, тренери серйозно відносяться до формування власних архівів. Спортивні нагороди, світлини, документи залишаються нащадкам або передаються до спортивних музеїв. На це існують об'єктивні причини – на час завершення спортивної кар'єри спортсмени є переважно ще молодими людьми, які отримують вищу освіту, починають пошуки роботи та навіть не замислюються про збереження своїх матеріалів. Документи біографічного характеру частково залишаються в архівах спортивних товариств, федерацій, клубів або сконцентровані у тренерів, менеджерів, які іноді не зацікавлені в поширенні інформації про секрети успіху та виховання своїх учнів, свої власні методичні розробки. Такі важливі документи як особисті щоденники тренувань, розрахунки фізичних навантажень, індивідуальні програми підготовки видатних спортсменів, унікальні тренерські розробки, різноманітні спеціальні медичні чи психологічні дослідження мають виняткову цінність, тому повинні надходити до об'єднаних архівних фондів особового походження спортивних шкіл видатних тренерів і педагогів або особових документів окремої команди, родини спортсменів тощо.

Відтак проблема збереження та архівування документів з історії українського спорту та спортивної біографістики сьогодні є досить гострою. Необхідно якнайшвидше налагоджувати взаємодію між архівами та спортивними організаціями чи окремими приватними спортивними діячами, розробляти відповідні архівні програми та поповнювати Національний архівний фонд новими свідченнями про розвиток фізичної культури і спорту в Україні, особливо документами особового походження про видатних спортсменів і тренерів.

Фондоутворювачам та дослідникам можуть бути корисними розроблені архівістами методичні основи роботи з документами особового походження²⁷, а також приклад структури біографічної довідки про

²⁶ Горєва В. Особливості формування НАФ документами спортивних громадських організацій (з досвіду діяльності ЦДАГО України) // Архіви України. № 4. 2018. С. 72–82.

²⁷ Робота з документами особового походження. Методичний посібник / авт.-уклад.: Л. О. Драгомірова, І. М. Мага, З. О. Сендик, К. Т. Селіверстова, Н. М. Христова. Київ, 2009. 284 с.

спортсмена,²⁸ розробленої в науково-дослідній установі «Енциклопедичне видавництво» та розміщеної на онлайн-версії «Великої української енциклопедії».

Повертаючись до теми пошуку об'єктивних джерел біографічної інформації про українських спортсменів, слід звернути увагу на доступні в електронній версії авторитетні видання, публікації, пошукові ресурси тощо.

Інститут енциклопедичних досліджень НАН України оприлюднив онлайн-версію «Енциклопедії Сучасної України», розробники якої водночас підкреслюють популярність «Вікіпедії» як унікального енциклопедичного проекту, проте застерігають від ігнорування засобів захисту інформації та акцентують увагу на ключовій проблемі – об'єктивності та захищеності джерел енциклопедичних знань від втручання, тобто на інформаційній безпеці. До «Енциклопедії Сучасної України» включено довідки про багатьох спортсменів і тренерів. Наприклад, заслуговує на увагу довідка про Героя України, видатного тренера Валерія Лобановського, автором якої є канд. іст. наук, директор Музею футбольного клубу «Динамо» В. Старков²⁹. Необхідно підкреслити, що футбол у сучасному світі давно вийшов за рамки суто спортивної гри, став частиною сучасної культури, яка має вплив на політику, економіку, міжнародні відносини, а у перші роки після проголошення незалежності України саме з київською командою «Динамо» асоціювали український спорт, а іноді і загалом Українську державу³⁰.

Розгалужена система спортивних установ України, комітетів, федерацій, клубів на регіональному та професійному рівні відображена у розмаїтті електронних ресурсів, що містять значний обсяг біографічної інформації. Так, офіційний сайт Національного олімпійського комітету України (<http://noc-ukr.org>) пропонує користувачам посилання на інші офіційні спортивні веб-ресурси: асоціацій, комітетів, окремих Олімпійських ігор, державних та громадських установ, федерацій різних видів спорту, сайти регіональних осередків НОК, окремо – навчальних закладів, спортивних журналів тощо. У рубриці «Олімпійська бібліотека» НОК пропонуються тексти публікацій зі значним обсягом біографічних

²⁸ Біографістика: Стаття про спортсмена // Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/> Довідка : Біографістика : Стаття_про_спортсмена (дата звернення: 05.02.2021).

²⁹ Старков В. Лобановський Валерій Васильович // Енциклопедія сучасної України. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=55973 (дата звернення: 05.02.2021).

³⁰ Документально-речові експонати виставки «Динамо Київ – символ українських перемог» з колекції Національного музею історії України та музею ФК «Динамо» (Київ) / А. Богдалов, М. Срібна, І. Пуля, О. Лук'янов, А. Романік // Емінак. 2018. № 1(3). С. 128–134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2018_1%283%29__21 (дата звернення: 10.03.2021).

даних, зокрема для юних читачів представлено навчальний посібник «Твій олімпійський путівник» д-ра пед. наук, проф. М. Булатової та канд. фіз. виховання, проф. В. Єрмолової³¹.

На сайті Національного олімпійського комітету України з 2016 р. є у доступі щомісячний журнал «Олімпійська арена», заснований у 1995 р. Автори журналу приділяють значну увагу історії спорту, портретам видатних олімпійців, а також традиційним інтерв'ю з переможцями і призерами змагань. Нариси про Віру Крепкіну, Бориса Шахліна, Альбіну Дерюгіну, Олексія Бутовського стануть у нагоді дослідникам.

Електронні ресурси бібліотеки Національного університету фізичного виховання і спорту України систематизовані в електронному каталозі, багатьох рубриках та покажчиках (<https://uni-sport.edu.ua/content/biblioteka-3>), започаткована корисна серія «Бібліографічний покажчик наукових праць ректора, проректорів та деканів факультетів Національного університету фізичного виховання і спорту України»³². Бібліотека презентує також профільне видавництво «Олімпійська література», де протягом 20-ти років надруковано близько 250 книг, зокрема біографій, мемуарів, а також серію часописів. Одним із засновників цього видавництва є д-р пед. наук, проф. В. Платонов – автор понад 400 наукових та науково-популярних публікацій³³.

Дослідників біографій українських спортсменів зацікавить офіційний сайт Асоціації ветеранів спорту України (<https://avsu.org.ua>), що об'єднує різні федерації, спілки та клуби. Багато зусиль Асоціація докладає вшануванню пам'яті видатних спортсменів, висвітленню знакових подій в Україні та світі, ювілеїв, презентацій тощо. Цікаво, що у 2012 р. на честь 9-ти видатних українських спортсменів були названі станції Лондонського метрополітену: Лариси Латиніної, Сергія Борзова, Людмили Турищевої, Володимира Кличка та ін. У 2013 р. користувачі побачили інтернет-версію газети «Спорт ветеранів України», де

³¹ Булатова М. М., Єрмолова В. М. Твій олімпійський путівник. Вид. 5-те, доп. Київ: Національний олімпійський комітет України, 2020. 144 с. URL: http://noc-ukr.org/library/your_olympic_guidebook/your_olympic_guidebook.html. (дата звернення: 21.05.2021).

³² Бібліографічний покажчик наукових праць ректора, проректорів та деканів факультетів Національного університету фізичного виховання і спорту України: інформ.-довід. вид. / уклад. Т. Полтавець, ред. Т. Арехова. Київ: Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України, вид-во «Олімпійська література», 2016. 96 с.

³³ Енциклопедія олімпійського спорту України / ред. В. Платонова. Київ: Олімпійська література, 2005. 464 с.; Энциклопедия олимпийского спорта. В 5-ти т. / под общ. ред. В. Платонова. Киев: Олимпийская литература, 2002; Булатова М., Бубка С., Платонов В. Олімпійські Ігри (1896–1972). Т. 1. Київ: Олімпійська література, 2012. 496 с.; Їх же. Олімпійські Ігри (1974–2012). Т. 2. Київ: Олімпійська література, 2013. 512 с.

вийшли змістовні, захоплюючі біографічні нариси про перших українських олімпійців 1952 р. Віктора Чукаріна³⁴, Ігоря Ємчука³⁵, Марію Гавриш³⁶.

Широко представлена в електронному просторі діяльність Асоціації спортивних журналістів України, створеної у 1999 р. (<http://uspa.com.ua>). Сьогодні в Асоціації близько 600 членів, які представляють усі провідні ЗМІ України. Серед пріоритетних напрямів їхньої роботи – розвиток міжнародних зв'язків із колегами, популяризація українських спортивних досягнень у світі. Одними з кращих спортивних журналістів в Україні є: А. Волошин, автор книги «На Олімпійській хвилі», яка розміщена на сайті НОК (<https://issuu.com/olympicua/docs/voloshin>), і багатьох біографічних нарисів та І. Яремко – відомий знавець львівського спорту³⁷, який веде рубрики про видатних спортсменів Львова (<http://www.noc.lviv.ua>).

Потенціал краєзнавчих видань та зусилля дослідників на регіональному рівні справедливо оцінені організаторами щорічного «Біографічного рейтингу», що покликаний виявити та популяризувати доробки в галузі спортивної біографістики. Наприклад, у перелік таких видань включено цікаву книгу кореспондента «Урядового кур'єра» в Сумській області журналіста О. Вертіля «Олександр Шапаренко: на гребені хвиль» про життєвий і спортивний шлях відомого веслувальника на байдарці³⁸.

Із 1989 р. в Україні почав активно розвиватися паралімпійський рух, були створені перші фізкультурно-спортивні та оздоровчі клуби для осіб із вадами фізичного розвитку. Уперше українські паралімпійці брали участь у Паралімпіаді в Атланті (США) у 1996 р. та з того часу вражають світ великою кількістю блискучих перемог, стійкістю морального духу, тому їм аплодує весь світ. Унікальний шлях до перемоги над собою у біографіях 24-х українських переможців паралімпійських змагань стали темою книги Л. Дайер «Неможливе – мож-

³⁴ Волошин А. П'ятнадцяті Олімпійські Ігри // Спорт ветеранів України. № 4(16). 2014. С. 10–11. URL: <https://avsu.files.wordpress.com/2014/05/gazeta-avsu-04-2014.pdf> (дата звернення: 10.03.2021).

³⁵ Волошин А. Ігор Ємчук: «Перемога над собою, над обставинами...» // Спорт ветеранів України. № 8(10). 2013. С. 10. URL: https://avsu.files.wordpress.com/2013/10/gazeta_avsu_09_2013.pdf (дата звернення: 10.03.2021).

³⁶ Волошин А. Дорогоцінне очко Марії Гавриш // Спорт ветеранів України. № 2(29). 2016. С. 3. URL: https://avsu.files.wordpress.com/2016/03/gazeta_avsu_02-site.pdf (дата звернення: 10.03.2021).

³⁷ Яремко І. 100 персон львівського спорту. Львів: Тріада плюс, 2010. 387 с.; Його ж. Персона львівського футболу (1894–2019). Львів: Тріада плюс, 2019. 407 с.

³⁸ Вертіль О. Олександр Шапаренко: на гребені хвиль. Вид. 2-ге, доповн. Суми: Мрія-1, 2018. 192 с.

ливо»³⁹, яку авторка широко представила у ЗМІ (<https://naiu.org.ua/invalidi-yak-vzirets-dlya-zdorovikh>).

Цінним ресурсом можуть стати біографічні нариси до передмов творів, наприклад, одного з ініціаторів відродження сучасних Олімпійських ігор, члена Міжнародного олімпійського комітету з 1894 р. до 1900 р., уродженця Полтавщини Олексія Бутовського, також його листування до барона П'єра де Кубертена та рідкісні світлини⁴⁰.

На основі розповідей фахівців та вивчення професійного шляху особи створюються спеціальні навчально-методичні посібники, що мають велике виховне значення для молоді. Так, до 80-ої річниці від дня народження триразового олімпійського чемпіона Олександра Медведя, названого кращим борцем ХХ ст., було видано посібник «Спортивна легенда ХХ століття»⁴¹.

Вдалих досвід біографічних досліджень у фахових періодичних виданнях має щомісячний журнал «Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту», заснований Харківським національним педагогічним університетом імені Г. С. Сковороди, зокрема статті про життєвий шлях та діяльність українських футболістів і спортивних діячів Карла Мікльоша та Олександра Скоценка⁴²; генерала Всеволода Петріва – одного з організаторів та активних діячів українського еміграційного спортивного руху 1930–1950 рр.⁴³; фундатора української системи фізичного виховання проф. Івана Боберського⁴⁴.

Названі теми традиційно були сферою зацікавленості спортивних журналістів, підготовка яких в Україні здійснюється в межах магістерської програми Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка спільно з Національним університетом фізичної культури і спорту України. Водночас зарубіжні навчальні заклади приділяють значну увагу саме вивченню біографій спортсменів та окремо готують фахівців у цьому напрямі. Так, Бангорський університет у Великій Британії запровадив науково-дослідну програму PhD

³⁹ Дайєр Л. Неможливе – можливо!: [розповіді про паралімпійців]. Київ: Фенікс, 2013. 230 с.

⁴⁰ Олексій Дмитрович Бутовський: вибр. твори / упоряд.: В. Драч, М. Зубалій. Вид. 2-ге, пер. і доп. Київ: Поліграфкнига, 2007. 287 с.

⁴¹ Спортивна легенда ХХ століття: навч.-метод. посіб. / упоряд.: І. Куроченко, І. Малинський. Київ: Паливода А. В., 2017. 318 с.

⁴² Дулібський А. Карло Мікльош і Олександр Скоцень – видатні постаті українського спорту // Педагогіка, психологія та мед.-біол. проблеми фіз. виховання і спорту. № 15. 2003. С. 68–74.

⁴³ Вацеба О. Сеньйор українського спорту // Педагогіка, психологія та мед.-біол. проблеми фіз. виховання і спорту. № 16. 2002. С. 17–24.

⁴⁴ Мелех Р., Парійчук І. Життєвий літопис професора Івана Миколайовича Боберського // Педагогіка, психологія та мед.-біол. проблеми фіз. виховання і спорту. № 15. 2003. С. 3–14.

8-річного циклу «Перспективне вивчення біографій спортсменів Великої Британії». Мета цього проекту – розробити прогнози розбіжностей між вищими та нижчими рівнями досягнень спортсменів, з урахуванням широкого спектру психосоціальних та соціокультурних факторів, життєвих подій та способу життя особи, її фізичних характеристик, умов та практики тренувань, навколишнього середовища тощо. Розробниками цієї програми визначена така кінцева лаконічна і прагматична формула дій – вкласти правильні ресурси в потрібних спортсменів, із правильних причин⁴⁵.

Таким чином, сучасні електронні ресурси надають можливість широкого оперативного доступу до біографічної інформації про спортсменів, а також до офіційних технічних та статистичних даних, автентичних відеозаписів інтерв'ю тощо. Проте сучасні нові медіа нерідко перевантажені емоційною складовою як інструментом PR-технологій та мають елементи втручання користувачів у медіа простір. Саме тому документи архівних установ, інформація офіційних профільних сайтів, поширені в інтернеті тексти авторитетних фахових видань мають джерелознавчу цінність, особливо з огляду на сучасні проблеми недостатнього архівування документів спортивної галузі та браку документів особового походження. Наразі необхідно підвищувати рівень взаємодії архівістів із ветеранами спорту, фаховими журналістами, навчальними закладами задля забезпечення збереженості цінних документів, інакше ми ризикуємо втратити великий пласт нашої історії.

REFERENCES

1. Andrukhiv, I. (1992). *Zakhidnoukrainski molodizhni tovarystva «Sokil», «Sich», «Plast», «Luh»* [Western Ukrainian youth organizations «Sokil», «Sich», «Plast», «Luh»]. Ivano-Frankivsk. [in Ukrainian].
2. *Archives Nationales du Monde du Travail* [The National Archives of the labor world]. Retrieved from: <http://www.archivesnationales.culture.gouv.fr/> [in French].
3. Bianchi, C. (1999). Sports History? Sports Archives! *Journal of Olympic History*, 1, 51–52. [in English].
4. Biohrafistyka: Stattia pro sportsmena [Biographical studies: an article about a sportsman]. In *Velyka ukrainska entsyklopediia*. Retrieved from: <https://vue.gov.ua/> [in Ukrainian].
5. Bohdalov, A., Sribna, M., Pulya, I., Lukianov, O. & Romanik, A. (2018). Dokumentalno-rechovi eksponaty vystavky «Dynamo Kyiv – symbol ukrainskykh peremoh» z koleksii Natsionalnoho muzeiu istorii Ukrainy ta muzeiu FK «Dynamo» (Kyiv) [Documentary and artifact exhibits at the exhibition «Dynamo Kyiv – the symbol of Ukrainian victories» from the collection of the National Museum of the

⁴⁵ PhD – A prospective study of the developmental biographies of Great British Pathway athletes. URL: <https://www.bangor.ac.uk/sport-health-and-exercise-sciences/phd-pathway-athletes.php.en> (дата звернення: 05.02.2021).

History of Ukraine and the museum FK «Dynamo» (Kyiv)]. *Eminak*, (1(3)), 128–134. Retrieved from: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2018_1\(3\)_21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2018_1(3)_21) [in Ukrainian].

6. Bulatova, M., Bubka, S. & Platonov, V. (2012). *Olimpiiski Ihry (1896–1972)* [The Olympic Games (1896–1972)]. (Vol. 1). Kyiv. [in Ukrainian].

7. Bulatova, M., Bubka, S. & Platonov, V. (2013). *Olimpiiski Ihry (1976–2012)* [The Olympic Games (1976–2012)]. (Vol. 2). Kyiv. [in Ukrainian].

8. Bulatova, M. & Yermolova, V. (2020). *Tvii olimpiisky putivnyk* [Your Olympic guide] (5th ed.). Kyiv. Retrieved from: <http://noc-ukr.org/> [in Ukrainian].

9. Carvalho, J. (Ed.). (2020). *Sports Media History: Culture, Technology, Identity: Routledge Research in Sports History*. London. [in English].

10. Cook, T. (2011). We are what we keep; we keep what we are: archival appraisal past, present and future. *Journal of the Society of Archivists*, 2, 173–189. [in English].

11. Daiyer, L. (2013). *Nemozhlyve – mozhlyvo!: rozpovidi pro paralimpiitsiv* [The impossible is possible!: the stories about Paralympians]. Kyiv. [in Ukrainian].

12. «*De syla, tam volia*» (do 125-richchia ukrainskoho sokilstva) [«Where is strength, there is freedom» (commemorating the 125-year anniversary of the «Sokil» movement)]. Retrieved from: <https://tsdazu.archives.gov.ua>. [in Ukrainian].

13. Drach, V. & Zubalii, M. (Ed.). (2007). *Oleksii Dmytrovych Butovsky: Vybrani tvory* [Oleksii Dmytrovych Butovsky: selected works] (2nd ed.). Kyiv. [in Ukrainian].

14. Drahomirova, L. O., Maha, I. M., Sendyk, Z. O., Seliverstova, K. T. & Khrystova, N. M. (2009). *Robota z dokumentamy osobovoho pokhodzhennia. Metodychny posibnyk* [The work with documents of personal origin. Methodological guideline]. Kyiv. [in Ukrainian].

15. Dulibsky, A. (2003). Karlo Miklosh i Oleksandr Skotsen – vydatni postati ukrainskoho sportu [Karlo Miklosh i Oleksandr Skotsen – the prominent personalities of the Ukrainian sport]. *Pedahohika, psykhohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*, 15, 68–74. [in Ukrainian].

16. Gorieva, V. (2018). Osoblyvosti formuvannia NAF dokumentamy sportyvnykh hromadskykh orhanizatsii (z dosvidu diialnosti TsDAHO Ukrainy) [Special features of the formation of the National Archival Fond by the documents of sports non-governmental organizations (according to the experience of the Central State Archives of Public Organizations of Ukraine)]. *Arkhivy Ukrainy*, 4, 72–82. [in Ukrainian].

17. Gusiev, A. (2014). Novi media yak PR-instrument u sporti [New media as a PR-instrument in sports]. *Visnyk Knyzhkovoï palaty*, 11, 50–51. [in Ukrainian].

18. *International Olympic Committee*. Retrieved from: <https://www.olympic.org/> [in English].

19. Johnes, M. (2015). Archives and historians of sport. *International Journal of the History of Sport*, 32(15), 1784–1798. [in English].

20. Kruhliak, M. (2009). Sport v zhytti studentstva pidrosiiskoi Ukrainy druhoi polovyny XIX – pochatku XX st. [Sport in Ukrainian students' lives under the rule of the Russian empire in the second half of the 19th – at the beginning of the 20th centuries]. *Istorychna Panorama*, 8, 7–19. [in Ukrainian].

21. Krüger, M. (2018). Visual sources in the history of sport: potential, problems, and perspectives with selected examples of sporting art. *Historical Social Research*, 43, (2 (164)), 72–92. [in English].

22. Liakh-Porodko, O. (2011). *Sokilsky himnastychny rukh v Ukraini na mezhi XIX–XX stolittia* [«Sokil» gymnastic movement in Ukraine at the turn of the 19th and 20th centuries]. Kyiv. [in Ukrainian].
23. Kurochenko, I. & Malynskiy, I. (Ed.). (2017). *Sportyvna lehenda XX stolittia: navchalno-metodychnyi posibnyk* [Sports legend of the 20th century: study and methodological guide]. Kyiv. [in Ukrainian].
24. Matulkin, B. (2016). Dzherela do vyvchennia ukrainskoho sportu v Halychyni kintsia XIX st. – 1939 r. Pryklady interpretatsii u svitli istorii povsiakdennia [Sources for studying the Ukrainian sport in Galicia (from the end of the 19th century to 1939). The examples on interpretations through the lens of the history of everyday life]. *Naukovi zoshyty istorychnoho fakultetu Lvivskoho universytetu*, 17, 154–162. [in Ukrainian].
25. Melekh, R. & Pariichuk, I. (2003). Zhyttievy litopys profesora Ivana Mykolaiovycha Boberskoho [Ivan Mykolaiovych Bobersky's life chronicles]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*, 15, 3–14. [in Ukrainian].
26. PhD – *A prospective study of the developmental biographies of Great British Pathway athletes*. Retrieved from: <https://www.bangor.ac.uk/> [in English].
27. Platonov, V. (Ed.). (2002). *Entsyklopediia olimpiiskoho sportu* [The encyclopedia of the Olympic sports] (5 vols.). Kyiv. [in Russian].
28. Platonov, V. (Ed.). (2005). *Entsyklopediia olimpiiskoho sportu Ukrainy* [The encyclopedia of the Olympic sports of Ukraine]. Kyiv. [in Ukrainian].
29. Poltavets, T. & Ariekhova, T. (Ed.). (2016). *Bibliografichny pokazhchyk naukovykh prats rektora, prorektoriv ta dekaniv fakultetiv Natsionalnoho universytetu fizychnoho vykhovannia i sportu Ukrainy: Informatsiino-dovidkove vydannia* [Biographical reference guide of the rector's, vice-rectors' and faculty deans' scientific works of the National University of Physical Education and Sport of Ukraine: informational and reference edition]. Kyiv. [in Ukrainian].
30. Sadovnyk, O. (2011). Personalny imidzh sportsmeniv [Public image of sportsmen]. *Moloda sportyvna nauka Ukrainy: zbirnyk naukovykh prats z haluzi fizychnoho vykhovannia, sportu i zdorovia liudyny*, 1, 286–288. Retrieved from: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/1361> [in Ukrainian].
31. Savchuk, B. (1996). *Ukrainsky Plast 1911–1939 rr.* [Ukrainian Plast movement of 1911–1939] Ivano-Frankivsk. [in Ukrainian].
32. *Section on Sports Archives – SPO*. Retrieved from: <https://www.ica.org/> [in English].
33. Sjöblom, K. (1993). Taking care of sports archives – whose responsibility? *Canadian Journal of History of Sport*, XXIV (2), 91–93. [in English].
34. Starkov, V. (n.d.). Lobanovsky Valerii Vasylovych. *Encyklopedia suchasnoi Ukrainy*. Retrieved from: <http://esu.com.ua/> [in Ukrainian].
35. Trofymiak, B. (2001). *Himnastychno-sportyvni orhanizatsii u natsionalno-vyzvolnomu rusi Halychyny (druha polovyna XIX st. – persha polovyna XX st.)* [Gymnastic and sports organizations in the midst of the national liberation movement in Galicia (from the second half of the 19th century to the first half of the 20th century)]. Ternopil. [in Ukrainian].
36. Vateba, O. (1994). *Sportyvno-himnastychny rukh v Zakhidnii Ukraini (kinets XIX st. – 30-ti roky XX st.)* [Sports and gymnastic movement in Western Ukraine (from the end of the 19th century to the 1930s)] (Extended abstract of Candidate's

thesis). Retrieved from: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/668> [in Ukrainian].

37. Vatsaba, O. (2002). Senior ukrainskoho sportu [The senior of Ukrainian sport]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*, 16, 17–24. [in Ukrainian].

38. Verbytsky, V. & Bondarenko, I. (2014). *Istoriia fizychnoi kultury ta sportu v Ukraini* [The history of physical culture and sport in Ukraine]. Mykolaiv. [in Ukrainian].

39. Vertil, O. (2018). *Oleksandr Shaparenko: Na hrebeni hvyl* [Oleksandr Shaparenko: on the crest of waves] (2nd ed.). Sumy. [in Ukrainian].

40. Voloshyn, A. (2013). Ihor Yemchuk: «Peremoha nad soboiu, nad obstavynamy...» [Ihor Yemchuk: «The victory over yourself, over the circumstances...»]. *Sport veteraniv Ukrainy*, 8(10), 10. Retrieved from: https://avsu.files.wordpress.com/2013/10/gazeta_avsu_09_2013.pdf [in Ukrainian].

41. Voloshyn, A. (2014). Piatnadtsiati Olimpiiski Ihry [The 15th Olympic Games]. *Sport veteraniv Ukrainy*, 4(16), 10–11. Retrieved from: <https://avsu.files.wordpress.com/2014/05/gazeta-avsu-04-2014.pdf> [in Ukrainian].

42. Voloshyn, A. (2016). Dorohotsinne ochko Marii Havrysh [Maria Havrysh's cherished score]. *Sport veteraniv Ukrainy*, 2(29), 3. Retrieved from: https://avsu.files.wordpress.com/2016/03/gazeta_avsu_02-site.pdf [in Ukrainian].

43. Yaremko, I. (2010). *100 person lvivskoho sportu* [100 personalities of Lviv sport]. Lviv. [in Ukrainian].

44. Yaremko, I. (2019). *Persony lvivskoho futbolu (1894–2019)* [Personalities of Lviv football (1894–2019)]. Lviv. [in Ukrainian].

Oksana Yemchuk

Candidate of Historical Sciences,
Senior Research of Archeography Department,
Institute of Archival Studies
Vernadsky National Library of Ukraine NAS of Ukraine
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-5096-7231>

Alina Yisluu

Chief Specialist of
National Archival Holdings Formation Department,
State Archive of Kyiv
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3967-1509>

ARCHIVAL SOURCES AND INFORMATION RESOURCES OF BIOGRAPHICAL RESEARCHES ON THE HISTORY OF UKRAINIAN SPORTS

Abstract. The purpose of the article is to reveal the topic of archival sources and information resources of biographical researches on the history of Ukrainian sports. It is raised the issue of insufficient use of archival sources, in particular personnel documents of sports institutions. Emphasis is placed on the necessity

to ensure the safety of documents of the sports branch at the present stage. There are also examples of useful electronic resources and meaningful professional publications about outstanding athletes. It is also paid attention to foreign experience of creation the sports archives and training specialists in this field. **The research methodology** is based on general scientific methods of generalization, analysis and synthesis, system approach, comparative-historical and bibliographical research methods, which help to determine the range of sources of sports biography and compare them to each other. **Scientific novelty.** For the first time the article raises issues related to the problems of using archival documents and media publications as a source base for biographical researches on the history of Ukrainian sports from the perspective of their informativeness and objectivity. **Conclusions.** Electronic resources and media are quite informative sources for studying the biographies of athletes. However, their subjectivity and emotionality often cause mistrust; therefore, the facts presented in such sources require careful verification. That is why archival documents, official profile sites and professional publications are valuable. **Prospects for further studies.** The topic of implication of new types of sources to biographical researches of athletes has not been studied in the Ukrainian scientific space. There is limited amount of professional biographical researches on famous athletes, but most names may eventually disappear, so the systematization of information about them, its preservation and dissemination are extremely important tasks for researchers of the history of Ukrainian sports.

Key words: archival sources; electronic space; new media; biography of outstanding athletes.